

Kraków, 2019-06-13.

RECENZENT:

Prof. zw. dr hab. inż. arch. WOJCIECH KOSIŃSKI

--- Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza -Modrzewskiego,

Wydz. Arch. i Sztuk Pięknych, Kierownik Katedry Urbanistyki

--- Prowadzący wykłady w Politechn. Krakowskiej -Wydz. Arch.

Kierunek Arch. i Urbanist.Inst.A-3, Kier. Arch. Krajobr. Inst.A-8.

--- Prowadzący wykłady w Uniwersytecie Jagiellońskim,

w Wydziale Filozofii i Socjologii, w Instytucie Historii Sztuki.

--- Członek Komitetu Architektury i Urbanistyki PAN, W-wa.

--- Redaktor naczel. rocznika Teka Urb. i Arch. O/PAN Kraków.

--- Adres korespondencji: [REDAKTOR]

Telefon [REDAKTOR], e.mail: [REDAKTOR]

R E C E N Z J A
R O Z P R A W Y D O K T O R S K I E J

DOKORANT:

Mgr inż. arch. Didar Gardy absolwent IV roku Studiów Doktoranckich Wydz.
Arch. Polit. Warsz.

PROMOTORKA:

Prof. dr hab. inż. arch. Krystyna Guranowska-Gruszecka

PROMOTORKA POMOCNICZA:

Dr inż. arch. Anna Jeziorska

TYTUŁ ROZPRAWY:

"PRZEMIANY ARCHITEKTURY I URBANISTYKI MIASTA ERBIL
NA TLE SYTUACJI SPOŁECZNEJ I GEOPOLITYCZNEJ KURDYSTANU"

PODSTAWY OPRACOWANIA RECENZJI:

1---Pismo Pani Prodziekan WAPW ds. Nauki, prof. WAPW dr hab. inż.
arch. Krystyny Stolarek, zlecające wykonanie recenzji

2---Umowa o dzieło, sygnowana przez Pana Prodziekana WAPW ds. Ogólnych, dr. inż. arch. Jerzego Grochulskiego

3---Protokół komisyjnego odbioru dzieła

4---Rachunek autorski

5---pismo informacyjne Umowy cywilno-prawne

6---pismo informacyjne Dziekanatu WAPW

7---pismo informacyjne autorstwa Pani Promotor pracy

8---egzemplarz rozprawy doktorskiej – wersja bindowana

9---egzemplarz rozprawy doktorskiej – wersja intrologatorska

10--- egzemplarz rozprawy doktorskiej – wersja cyfrowa

OBJĘTOŚĆ / ZAWARTOŚĆ:

---200 stronic

---stronice tytułowe, motto, dedykacje, wykaz wykonanych grantów, spis treści, streszczenie, abstrakt

CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA:

1.Uzasadnienie podjęcia tematu

2.Cele pracy

3.Problem badawczy

4.Tezy pracy --- pięć tez jednozdaniowych

5.Zakres pracy

6.Metody badawcze

7.Stan badań

8.Tok pracy

ROZDZIAŁY I, II, III, PODSUMOWANIE

W ramach ww. trzech Rozdziałów wykonano podrozdziały 1-szego i 2-go stopnia

BIBLIOGRAFIA, ŹRÓDŁA:

---publikacje drukowane, internetowe, dokumenty specjalne, razem 176 pozycji

---spis wywiadów osobistych, 7 pozycji

---materiał sympozjalny

---referencje

---katalog ilustrowany realizacji projektów własnych

SPIS ILUSTRACJI:

---165 pozycji, w większości autorstwa doktoranta. Praca jest stosownie, starannie i bardzo obficie ilustrowana – szatę ilustracyjną stanowią przede wszystkim fotografie autorskie i fotografie reprodukowane z podanych źródeł; także plany i mapy oraz rysunki projektowe, plansze, wykresy i schematy. Wśród fotografii na szczególną uwagę zasługują niecodzienne zdjęcia ilustrujące życie miasta, np. bawiące się dzieci; – a w przeciwieństwie do nich przerażające wrażenie wywierają własne zdjęcia autora ukazujące wyraźnie – drastyczne efekty ludobójstwa dokonanego na Kurdach w Iraku pod władzą Saddama Husajna.

OCENA WARTOŚCI IDEOWYCH I EPISTEMOLOGICZNYCH PRACY

Erbil jest miastem w Azji Zachodniej powstałym przed około 8 tysięcy laty. Zlokalizowane jest na rozległej równinie wśród gór. Jest on strukturą urbanistyczną, Trwa nieprzerwanie i jest wciąż zamieszkałe od czasów starożytnych do dziś. Stanowi miejsce urodzenia i siedzibę rodzinną doktoranta.

Pierwsza część rozprawy obejmuje historię tego miejsca. Autor rozpoczyna narrację od Mezopotamii – krainy na wpół mitycznej i „prahistorycznej” („prahistoria” to określenie autorstwa prof. Jerzego Gąssowskiego). Narracja prowadzona jest poprzez starożytną Asyrię, następnie poprzez dominację turecką i w finalnie – iracką.

Erbil jest obecnie stolicą Kurdystanu, który uległ rozbirowi pomiędzy 4 państwa: Syrię, Iran, Irak i Turcję.

Przyczyną dramatu narodu Kurdów i wymienionej bezprecedensowej komplikacji geopolitycznej na tym obszarze, są wielkie bogactwa zasobów ropy naftowej. Aktualnie wydobywanie ich w okolicach Erbilu podlega firmom amerykańskim, zapewniającym także bezpieczeństwo tego miasta. Podlega ono pod względem bezpieczeństwa ww. ochronie przestrzennej ze strony USA jako piąte w skali światowej miasto zamorskie.

Pierwszą część swojego elaboratu, doktorant oparł na prezentacji wspaniałej historii przedmiotowego regionu. Jest to segment rozgrywającej się historii przekształceń świata starożytnego jednocześnie w różnych rejonach tego obszaru, w okresie tysięcy lat przed naszą erą. Wówczas kształtowały się formy cywilizacyjne, które następnie utworzyły kulturę basenu Morza Śródziemnego i Bliskiego Wschodu, tak zwanej dawniej Azji Mniejszej.

Na kartach dysertacji następuje - po tym rysie historycznym, analiza życia i funkcjonowania narodu Kurdów, włączając niedawną erę dominacji arabskiej z czasów dyktatury Saddama Husajna. W owym czasie dominuje tragiczny proces ludobójstwa narodu Kurdyjskiego, w intencji zagarnięcia jego ziem i zniszczenia istotnych przejawów lokalnej tożsamości. Dotyczyło to równolegle celowego niszczenia kurdyjskiej urbanistyki oraz architektury. W tej części pracy, zwłaszcza tej która przedstawia warunki geopolityczne i ich skutki - autor dysponował źródłami w postaci publikacji polskich i pochodzących z innych krajów.

Ambicją doktoranta było przedstawienie na kartach dysertacji także kolejnego chronologicznie - imponującego rozwoju miasta Erbil w XXI wieku, po likwidacji dyktatury Saddama Husajna. Ludność miasta wzrosła w tym czasie kilkunasto-krotnie, osiągając obecnie liczbę 1, 7 mln

Miasto ma niezwykle interesujący plan koła o koncentrycznych pierścieniach strukturalnych. W układzie urbanistycznym dominuje Cytadela, szacowana na powstanie w okresie ok. 2300-2200 r. pne. Ten imponujący obiekt na wzgórzu stanowi pomnik światowego dziedzictwa pod auspicjami UNESCO.

Następnie przeanalizowana została przez doktoranta nowa architektura pochodząca z ostatnich dekad. Obejmuje ona - obiekty reprezentacyjne o charakterze publicznym, jak też zabudowę mieszkaniową, sportową i tereny rekreacyjne - zwłaszcza w formie parków miejskich. Aktualnie powstaje coraz więcej obiektów o charakterze społecznym - w postaci: szkół, przedszkoli, wyższych uczelni, zróżnicowanych usług i handlu, ulic handlowych.

Tworzone są rejony miasta stanowiące dzielnice o określonych profilach: rejony służby zdrowia, ośrodki produkcyjne, usługowe, sprzedaży odzieży, a także samochodów; handlu złotem, srebrem, walutami, często na otwartym powietrzu. Ewenementem jest Wielki Bazar i jego okolice - stanowiące odmianę tradycyjnego centrum handlowego. Zachwyca w tym mieście wielokulturowość, wzajemna akceptacja różnych przekonań: religijnych, sposobu życia, zwyczajów, tradycji oraz sposobu ubierania.

Bezprecedensowym aspektem dla znaczenia przedmiotowej rozprawy doktorskiej jest fakt, że na temat rozwoju architektury i urbanistyki Erbilu z ostatnich 18 lat brak jakichkolwiek poważnych źródeł pisanych w formie publikacji. W krajowej literaturze i mediach pisze się i publikuje informacje oraz rozprawy głównie o wojnach i politykach, ale nie o miastach i ich architekturze.

Z tej przyczyny doktorant - studiując, pracując i mieszkając w Polsce, jako polski obywatel od 20 lat, przeprowadził badania w Irbilu w czasie pobytów tamże w toku wspomnianych lat. Druga część rozprawy, dotycząca rozkwitu

miasta w XXI wieku jest jego dziełem w zasadzie całkowicie własnym. Stanowi rezultat jego osobistych obserwacji, a także szczegółowych wywiadów z decydentami w badanym kraju, odpowiedzialnymi za działania inwestycyjne. Część ta dotyczy architektury, ale także np. systemów transportowych, a także planowanych, ekologicznych zamiarów tworzenia pierścieniowego pasa zieleni - otaczającego miasto. Refleksje autorskie doktoranta, oraz jego własne interpretacje zjawisk przestrzennych, dotyczą zwłaszcza: nowych, współczesnych tendencji w architekturze, oraz porównania zastanych inwestycji miejskich - w stosunku do założeń teoretycznych architektury i urbanistyki światowej, głównie europejskiej.

Praca jest więc wybitnie oryginalna, oraz warsztatowo niekonwencjonalna. Została oparta – jak wspomniano – na wielu własnych badaniach, obserwacjach i analizach. Jest - jak również wspomniano - bogato ilustrowana w ramach badań własnych „in situ”, dając malowniczy obraz tożsamości krajobrazu miejskiego Erbilu. Miasto to pozostaje np. w Polsce nieznaną; a znane jest głównie z kameralnych, towarzyskich opowiadań architektów/naukowców, który pracowali przed 20-40 laty w tamtych regionach, w ramach tak zwanego „eksportu myśli technicznej”.

Nizej podpisany recenzent docenia udane wysiłki i zaangażowanie autora w badania i opisanie problematyki rodzimego, rewelacyjnego, a szerzej nieznanego miasta. Dysertacja stanowi wybitnie interesującą pozycję naukową i upowszechniającą. Wnosi do dorobku polskiej nauki o urbanistyce, niejako egzotyczną problematykę. Nie ma dotąd na temat fenomenalnego Erbilu godnej publikacji w skali światowej. Należy też docenić w tej pracy przedstawienie poruszającej problematyki „ludzkiej” związanej z dramatyczną historią polityczną i społeczną, a także kurdyjskiej kultury miejskiej. Jest ona pełna lokalnego blasku, kolorytu, tradycji, atrakcyjnych krajobrazów i pozytywnych przesłań współżycia społecznego, godnego szerszego poznania i opracowania naukowego.

OCENA WARTOŚCI NAUKOWYCH PRACY

Doktorant pomyślnie wykonał zadanie, które przed sobą postawił, tzn. w pełni potwierdził własnymi badaniami przyjętą i zaproponowaną w swojej naukowej dysertacji: (7-) siedmio – punktową tezę doktorską.

Zdaniem recenzenta, dobór miasta Erbil jako pola badawczego jest znakomitą decyzją naukową w wielu aspektach. Ta licząca osiem tysięcy, imponująca metropolia bliskowschodnia jest jedną z nielicznych czołowych światowych rewelacji urbanistycznych tej rangi. Jest miastem całkowicie odmiennym od innych, a zarazem idealnie modelowym ze względu na

rygorystyczny kształt regularnego okręgu, charakterystycznego dla marzeń i prób na temat miasta idealnego. Wśród zespołów urbanistycznych tak bardzo intensywnie historycznych, należy też do unikalnych przykładów w zakresie unowocześniania: czyli harmonizującej z zabytkami, - i zarazem awangardowej, rewaloryzacji – amelioracji oraz gentryfikacji urbanistycznej.

Bezpośrednia znajomość rodzimego miasta wynikająca z zamieszkiwania w nim przez wiele lat, także wydatnie pomogła autorowi w napisaniu tej pracy. Zna on Irbil przede wszystkim z autopsji; intuicyjnie rozumie i wyczuwa kontekst wydarzeń. Przed wyselekcjonowaniem zespołów do swojego badania szczegółowego – poznał i zbadał wiele innych fragmentów niż tylko te, które zostały wybrane do badań szczegółowych. Były to zespoły zrealizowane w różnych wiekach i latach, co pozwoliło na pomocnicze dla doktoratu analizy i oceny porównawcze.

Współczesne i nowoczesne doskonalenie urbanistyczne Irbilu rozpoczyna się od historycznego centrum. Tamże, w kontekście światowej klasy obiektów zabytkowych, postępują realizacje nowych zamiarów kompozycyjnych, łączących znakomite tradycje z nowatorskimi zespołami. Doktorant ma w tym zakresie również autorski udział jako projektant.

Recenzowana praca stanowi niezwykle dzieło naukowe – niejako dwukulturowe. Recenzent rozumie to w aspekcie dwoistości: 1.-miejsca lokalizacji obiektu badanego – Kurdystanu/Irbilu i – 2.-miejsca wykonywania dysertacji w sensie środowiska intelektualnego – Polski (Warszawy). Dzieło doktoranckie jest dojrzałe i szczere. Wyraża klasę naukową i osobistą doktoranta, - oraz znamionuje zapewne jego znakomitą współpracę z promotorkami. Jest to istotny element jego drogi osobistej, naukowej i zawodowej - jako całości.

Na szczerą pochwałę zasługuje wrażliwość humanistyczna autora wobec osób – przedstawicieli swojego historycznego narodu, zwłaszcza tych ostatecznie lub ciężko skrzywdzonych, ale także tych które podejmują dzieło odnowy. Rozprawę autora cechuje z jednej strony dramatyzm przeszłości polityczno-społecznej i przestrzennej, ale zarazem ogólny optymizm i uzasadniony podziw dla pięknej sztuki urbanistyczno-architektonicznej, oraz dla światowych produktów tej sztuki czyli pięknych i przyjaznych człowiekowi miast.

Autor posiada unikalną, rzadko spotykaną w środowisku europejskim (w tym polskim) możliwość bliskiego - bezpośredniego obcowania z klimatem śladów i wspomnień prastarej Mezopotamii, jednej z najstarszych i najbardziej ekscytujących kultur świata w skali wszechczasów.

Pracę cechuje prawidłowy warsztat naukowy, klarowność konstrukcyjna i logika wywodu. Silne wrażenie stanowi wspomniana imponująca ilość fotograficznych prezentacji jako źródeł i wyników badań, a także przeżyć subiektywnych i osobistych. Narracja słowna jest naturalna, bezpretensjonalna, jednoznacznie komunikatywna, mimo złożoności poruszanych spraw.

K O N K L U Z J A R E C E N Z J I

Zdaniem niżej podpisanego recenzenta, rozprawa naukowa wykonana w 2019 roku w Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej pod promotorskim kierunkiem: Pani prof. dr hab. inż. arch. Krystyny Guranowskiej-Gruszeckiej i promotorki pomocniczej: Pani dr inż. arch. Anny Jeziorskiej; przez doktoranta mgr-a inż. arch. Didar'a Gardy - absolwenta IV roku Studiów Doktoranckich WAPW, pod tytułem "PRZEMIANY ARCHITEKTURY I URBANISTYKI MIASTA ERBIL NA TLE SYTUACJI SPOŁECZNEJ I GEOPOLITYCZNEJ KURDYSTANU",

w świetle „Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym ...” z 14 marca 2003 roku z późniejszymi zmianami, spełnia w stopniu wybitnym wymogi stawiane dysertacjom doktorskim.

Stanowi zarazem cenny materiał do wybitnej publikacji książkowej o walorach naukowych i ogólnie - czytelniczych, o znacznej przydatności praktycznej w projektowaniu, zarządzaniu i dydaktyce. Publikacja zarówno elektroniczna jak drukowana, byłaby stosowną nagrodą za zaangażowanie autora oraz opiekunek procesu naukowego. Praca jest przykładem dobrego kontynuowania dorobku i stylu znakomitej Warszawskiej Szkoły Badań i Projektowania Urbanistyki, o znacznym udziale aksjologii prospołecznej, a także trudnych w tym przypadku uwarunkowań politycznych.

Dlatego niżej podpisany recenzent, niniejszym przedkłada Wysokiej Radzie WAPW – prośbę o przyznanie ww. kandydatowi stopnia doktora nauk technicznych. W świetle powyższych stwierdzeń, recenzent wnosi – w razie pozytywnych głosowań – o przyznanie stosownego wyróżnienia.

Prof. zw. dr hab. inż. arch. Wojciech Kosiński

Krakowska Akademia I.A.F.M.
Wydz. Arch. i Sztuk Pięknych
Kierownik Katedry Urbanistyki